

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії
26 травня 2025 року

Здобувачка ступеня доктора філософії Маріанна ДЖУГА, 1980 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2002 році Ужгородський національний університет за спеціальністю «Правознавство», приватний нотаріус Хустського районного нотаріального округу, м. Хуст, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Право».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, від «27» березня 2025 року № 270/01/04, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради –	Віктора ЗАБОРОВСЬКОГО, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Рецензентів –	Марії МЕНДЖУЛ, доктора юридичних наук, професора, професора кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Василя ФЕННИЧА, кандидата юридичних наук, доцента, професора кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Офіційних опонентів –	Юрія ПРИТИКИ, доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри цивільного процесу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка Надії БОНДАРЕНКО-ЗЕЛІНСЬКОЇ, кандидата юридичних наук, доцента, професора кафедри приватного права юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

на засіданні «26» травня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» Маріанні ДЖУЗІ на підставі публічного захисту дисертації «Оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні до суду за правилами цивільного судочинства» за спеціальністю 081 «Право».

Дисертацію виконано у ДВНЗ «Ужгородський національний університет», МОН України, м. Ужгород.

Науковий керівник – Сібілла БУЛЕЦА, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису державною мовою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених Маріанною ДЖУГОЮ досліджень та має істотне значення для цивільного процесуального права. Це перше системне та комплексне дослідження оскарження нотаріальних дій чи відмови в їх вчиненні в цивільному процесі України, яке проведене за результатами реформування Цивільного процесуального кодексу України в 2017 та Закону України «Про нотаріат» у 2020 роках та

подальшим розвитком цивільного процесуального та нотаріального законодавства. Наукові здобутки здобувачки повністю відповідають пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувачка має 9 наукових публікацій за темою дисертації, з них 6 статей у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України та 3 тези наукових доповідей. Зазначене відповідає пунктам 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами),

1. Джуга М. В. Оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні до суду в Україні: історико-правовий аспект дослідження (сер. XIV – сер. XVII ст.). *Порівняльно-аналітичне право*. 2023. №6. С. 29-33.

2. Джуга М. В. Історія оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні до суду в Україні (кін. XVIII – поч. XX ст.). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Право»*. 2023. №80. Ч. 1. С. 176-180

3. Джуга М. В. Нотаріальна дія як об'єкт оскарження до суду за правилами цивільного процесу. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2023. № 4. С. 26-31.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Віктор ЗАБОРОВСЬКИЙ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. Описуючи коло учасників цивільної справи під час подання позову про оскарження нотаріальних дій чи відмови в їх вчиненні, автором описується ситуація, коли в такій категорії справи може бути залучений нотаріус як третя особа без самостійних вимог. Зокрема, йдеться про подання аналізованого позову до державної нотаріальної контори чи архіву. Проте, якщо процесуальний статус відповідача описується на належному рівні, то статусу державного нотаріуса в якості третьої особи без самостійних вимог приділяється уваги не багато.

2. Враховуючи те, що справа про оскарження нотаріальних дій чи відмови в їх вчиненні стосується судового контролю за законністю нотаріальної діяльності, важливе значення буде відігравати виконання судом у такій категорії справи не тільки правоохоронної, але й правовиховної функції. У цьому контексті важливе значення буде відігравати окрема ухвала суду, яка може адресуватися органам юстиції та доповідати їм про вчинене нотаріусом правопорушення. На жаль, але в дисертаційному дослідженні аналіз окремих ухвал суду у справі про оскарження нотаріальних дій чи відмови в їх вчиненні не був проведений. Їх дослідження значно збагатило б розкриття юридичної природи цієї категорії цивільної справи.

Марія МЕНДЖУЛ, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. У своїй роботі автор чимало уваги приділив дослідженні питанню об'єктів судового контролю за нотаріальною діяльністю, де аналізу були піддані такі об'єкти, що виділяє наразі чинний Закон України «Про нотаріат» як нотаріальні дії та відмова у вчиненні нотаріальної дії. Крім того, автор додатково пропонує виділити третій об'єкт судового контролю – бездіяльність нотаріуса, закріпивши його законодавчо. Разом із тим, внаслідок вчинення нотаріальної дії нотаріус видає нотаріальний акт. Звідси піднімається питання чи

не буде це збільшувати кількість об'єктів судового контролю за нотаріальною діяльністю та як це вплине на юрисдикцію самої справи.

2. Наскільки виправданим є позиція дисертантки про відсутність громадського контролю за нотаріальною діяльністю, зокрема з боку Нотаріальної палати України, якщо остання приймає скарги від громадян на діяльність нотаріусів та готує відповідні подання про анулювання свідоцтва про зайняття нотаріальною діяльністю? Крім того, органи нотаріального самоврядування можуть вести інформаційні роз'яснення щодо професійної діяльності нотаріусів, експертизу законопроектів з питань, які пов'язані з нотаріальною діяльністю тощо. В підсумку формується доволі потужний інструментарій впливу на професійну роботу нотаріусів.

3. В останньому розділі роботи йде нерівномірний розподіл матеріалу по стадіям розгляду цивільної справи по оскарженні нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні до суду, де останній стадії приділено автором небагато уваги.

Василь ФЕННИЧ, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

1. За результатом проведеного дисертаційного дослідження, авторка пропонує наділити суд першої інстанції можливістю повернути позовну заяву позивачеві через безпідставність позову та відсутність предмета спору, якщо виявиться, що в іншій судовій справі, де вирішувався спір між учасниками матеріальних відносин вже давалася відповідь на питання про законність нотаріальної дії чи відмови в її вчиненні з тих самих міркувань, що наведені в позові про оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні. Звідси виникає запитання: чи не будуть такі повноваження суду призводити до зловживання з боку самого суду? Справа в тому, що висновок про безпідставність позову про оскарження нотаріальних дій чи відмови в їх вчиненні треба буде робити без дослідження доказів та встановлення обставин справи за належною процедурою на першій стадії цивільного процесу тільки на підставі односторонньої позиції позивача.

2. Аналізуючи судові рішення, які може ухвалити суд першої інстанції за результатами розгляду позову про оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні до суду, дисертантка зробила висновок про можливість винесення альтернативного рішення суду під час оскарження бездіяльності нотаріуса, тобто коли він не реагує чи неналежним чином реагує на звернення до нього задля вчинення нотаріальної дії (стор. 188-189). Разом із тим, постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судові рішення у цивільній справі» зобов'язує суд сформулювати гранично ясне та чітке рішення (п. 8), а в резолютивній частині рішення суду вказати чіткі висновки по суті розглянутих вимог (п. 13). Виносячи альтернативне рішення суду у цивільній справі, де відбувається прямий судовий контроль за законністю нотаріальної діяльності, суд нібито ухиляється від відповіді щодо законності поведінки нотаріуса. Наскільки такі рішення судів і сформована практика їх винесення будуть відповідати меті і завданням цивільного судочинства?

3. Одним із структурних етапів розгляду цивільної справи в суді першої інстанції є стадія врегулювання спору за участі судді. Дана стадія була запроваджена спеціально для того, щоб надати сторонам можливість самостійно врегулювати свій спір, економлячи їх процесуальні та фінансові ресурси та зменшуючи навантаження на суд. У дисертаційній роботі цьому етапу розгляду цивільної справи було присвячено дуже мало уваги, хоча випадки з судової практики, де позивачі відмовлялися від досліджуваного позову чи відповідачі їх визнавали в роботі наводяться (стор. 171). Хотілося б почути пояснення від дисертантки чому питанню примирення сторін у дисертації було приділено так мало уваги, хоча на сучасному етапі розвитку цивільного процесу більшість країн роблять ставку саме на примиренні сторін, а не вирішення їх спору по суті.

Юрій ПРИТИКА, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного процесу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка:

1. Потребує додаткового пояснення запропонована автором позиція про залучення іншого нотаріуса як відповідача, якщо виявиться при оскарженні нотаріальних дій приватного нотаріуса чи відмови в їх вчиненні, що нотаріус помер (оголошений померлим) чи припинить свій статус або таке станеться до винесення судового рішення. У такій ситуації вийде так, що відповідачем стає особа, яка не має жодного відношення до нотаріальної діяльності, яка піддається судовій перевірці. Наскільки такий підхід буде відповідати необхідності суду винести судові рішення по суті спору щодо сторін цивільної справи, які мають бути належними.

2. Вся дисертаційна робота стосується аналізу прямого судового контролю за законністю нотаріальної діяльності в межах цивільного процесу. Непрямий судовий контроль, адміністративний та громадський контроль за законністю нотаріальної діяльності з боку автора отримав значно менше уваги. У дослідженні неодноразово підкреслюється, що питання контролю за законністю нотаріальної діяльності системне та комплексне, потребує свого вирішення за допомогою різноманітного інструментарію і процедур. На нашу думку, в роботі недостатньо проведено чітке співвідношення між цими формами та видами контролю за нотаріальною діяльністю, що дозволило б сформувати дієвий механізм по впливу на нотаріальну діяльність з метою захисту прав та інтересів осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальних дій.

3. Нажаль, але у дисертаційній роботі автор повністю оминула своєю увагою зарубіжний досвід оскарження нотаріальних дій чи відмови в їх вчиненні до суду. Особливо цінним був би такий досвід з тих країн, де переважає латинський тип нотаріату, що закріплений в Україні. Аналіз зарубіжного досвіду контролю за нотаріальною діяльністю дав би змогу використати передові практики, щоб покращити механізм захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, які звернулися за вчиненням нотаріальних дій.

4. В Україні вже четвертий рік триває війна, яка істотно впливає на суспільно-політичне, економічне та культурне життя країни. Дане лихо не оминуло сферу правосуддя. Нажаль, але автор обійшов своєю увагою проблему оскарження нотаріальних дій чи відмови в їх вчиненні до суду під час воєнного стану. Очевидно, що в умовах війни багато нотаріусів не можуть виконувати свої нотаріальні дії з дотриманням всіх формальностей, які вимагає чинне законодавство. Було б доречно проаналізувати практику розгляду цивільних справ оскарження нотаріальних дій чи відмови в їх вчиненні у військовий час з точки зору визначення доцільності спрощення (де це можливо) нотаріальної діяльності для забезпечення отримання громадянами України доступу до нотаріальних послуг.

5. У вступі до роботи зазначено, що результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у сфері законотворчості – «сформульовані в дослідженні рекомендації із внесення змін до чинного нотаріального та цивільного процесуального законодавства з питань розгляду та вирішення цивільної справи про оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні». У Висновках автор подала певні пропозиції щодо вдосконалення Закону України «Про нотаріат», але в Додатках так і не було запропоновано розробленого законопроекту, з порівняльною таблицею та пояснювальною запискою, що, на наше переконання, надало б практичним аспектам дисертаційного дослідження більшої ваги.

Надія БОНДАРЕНКО-ЗЕЛІНСЬКА, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри приватного права юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова:

1. Аналізуючи процесуальні процедури, в порядку яких може здійснюватися розгляд та вирішення справ про оскарження нотаріальних дій чи відмови в їх вчиненні, авторка не конкретизувала своїх висновків щодо можливості чи неможливості розгляду вказаної категорії цивільних справ в порядку наказного провадження. З огляду на переважно документальний характер нотаріального провадження, хотілося б дізнатися думку Маріанни Василівни щодо того чи доцільно передбачити можливість оскарження дій/бездіяльності нотаріуса в порядку наказного провадження у випадках коли, наприклад, відмова у вчиненні нотаріальних дій обумовлена не запереченням права особи на нотаріальну дію, а процедурними вимогами (як от, процедурою визначена обов'язкова особиста присутність для вчинення певної дії, а особа з причин війни перебуває в якості біженця за кордоном і не може прибути до нотаріальної контори).

2. Аналізуючи характер спору про право, що є предметом судового розгляду у справах про оскарження нотаріальних дій чи відмови в її вчиненні, Дисертантка контраргументує позиції висловлені в 2014 році Вищим спеціалізованим судом України щодо відсутності «спору про право цивільне» у цій категорії справ та наводить різні аргументи на користь висновку про те, що «цивільні справи про оскарження нотаріальних дій чи відмови в їх вчиненні безпосередньо стосуються спору про право цивільне, що впливає не тільки з нотаріальних процесуальних правовідносин, але і з цивільних (матеріальних) правовідносин» (стор. 120-124). Разом з тим, з таким висновком важко погодитись з огляду на те, що нотаріальна дія щодо вчинення якої особа звертається до нотаріуса часто є правостановлюючим фактом, що має стати підставою для виникнення, зміни чи припинення відповідного цивільного права (наприклад, реєстрація речового права чи посвідчення заповіту). Якщо нотаріус невідповідним чином її вчиняє чи відмовляється вчинити таку дію, то відповідне право не виникає/припиняється або змінюється неналежним чином. Тобто, на момент ініціювання судового провадження щодо оскарження дій/бездіяльності нотаріуса, спір про право цивільне не може існувати щодо права, яке ще не виникло. Так само саме «деформоване» неправомірною дією/бездіяльністю нотаріуса право навряд чи може бути предметом судового захисту, тому і спір про таке право не може бути передумовою виникнення цивільного процесу. З огляду на це, більш аргументовано видається позиція про те, що предметом судового розгляду в досліджуваній категорії справ є «спір про право на нотаріальну дію».

3. Критично сприймається пропозиція авторки визначати мету цивільного судочинства (захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав чи інтересів фізичних або юридичних осіб) виключно через виконання завдання з судового контролю (над законністю нотаріальної діяльності) (стор. 133). Адже в такому випадку необґрунтовано нівелюються такі завдання як справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ.

4. За результатами застосування процедури врегулювання спору за участю судді сторони можуть не тільки затвердити в ній мирову угоду, а й відмовитись від позову чи визнати його. З огляду на це, додаткової аргументації потребує висновок авторки про неперспективність проведення врегулювання спору за участі судді у справі про оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні (стор. 170-172, 191).

Озвучені зауваження отримали всі необхідні пояснення з боку дисертанта, тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів наукового дослідження Маріанни ДЖУГИ.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Маріанні ДЖУЗІ ступінь доктора філософії з галузі знань «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Віктор ЗАБОРОВСЬКИЙ